

Tasavvuf

Güzel ve Çirkin
Huylar

— II —

İmam-ı GAZALİ
Tercüme:
Mürsel SIRADAĞ

GÜZEL ve çirkin huylar pek çoktur. Bununla beraber, bu huyları dört kısımda toplamak mümkündür.

1 — Hayvanî ahlâk: Çok yemek, çok içmek, şehvete düşkün olmak ve çok uyumak.

2 — Yırtıcı vahşî hayvan ahlâkı: Müslümanlara ezâ ve cefâ etmek.

3 — Şeytan ahlâkı: İnsanlar arasında fitne fesat çıkarmak, hile ve desise yollarına sapmak.

4 — Melek ahlâkı: İman, ilim, akıl, sulh ve sükûn, takva vesaire.

İnsan domuz hırsı ve inadı ile edeplenmesi emrolunmuştur. Bu emir, dinin emirlerine uymak yolunda gösterilecek azim ve gayreti ifade etmektedir. İnsanın bu sayede akla itaatsizlikten, şeytanın hile ve desiselerinden korunması ve selâmete çıkması mümkün olur. Bu sayededir ki, insan; ebedî saadetin yollarını gösteren aklın ve ilmin emrettiği yollardan gidebilir. Böylece insan güzel ahlâk sahibi olur. Eğer insan domuz hırsı ve inadı ile terbiye olmamışsa, nefis ve ordusu, o insanı emri altına alır. Böylece insan çirkin ahlâka sahib olur. Bu hal ise ahirette korkunçtur, şekâvetliğin ta kendisidir.

Böyle bir duruma düşen insan bu halini, uykusunda, uyanıklığında bir anlasa, bir kere yolunun fecâat derecesini idrak etse; kendisinin domuzun, kurtun veya şeytanın arasında olduğunu, onların şekillerine fikirlerine secde ettiğini hisseder.

Domuz, kurt ve şeytan suret ve şekilleri bakımından çirkin bir mahlûk değildirler. Belki bu üç yaratık ve benzerleri başkalarına eziyet, şiddet ve hile gibi sıfatlardan dolayı çirkin ve kötü varlıklardır. Bu konuda şu haber varid olmuştur.

«Meleklerden bir kısmı ehli hayvan, bir kısmı vahşî hayvan sûretindedirler. Diğer bir kısmı da kuş sûretindedirler.» (1)

Halbuki bütün melekler şüphesiz ki küfür, nifak, fitne, fesat başkalarına eza, cefa etme ve daha başka kötü huylardan arınmış, tertemizdirler.

GÜZEL AHLÂK

İmân, ilim, ihlâs, ve benzeri güzel huylar ve şeytan sûret ve şekilleri bakımından çirkin olsalardı —haşâ— melekler Allah Teâlâ yanında kötülenmiş olurlardı. Halbuki durum böyle değildir.

İnsan bu âlemde kötü yol ve amellerde devam ederse o kimse mahşer günü domuz sûretinde haşrolunacaktır. Keza bu dünya da hile ve desise yollarında yürüyen kimse de kıyâmet günü şeytan sûretinde haşrolunacaktır. Ve yine her kim ki bu âlemde ilim, marifet, akıl, sulh ve sükûn yollarında yürür ve bunların emrettiği şekilde yaşarsa kıyâmet günü o kimse melek sûretinde haşrolunacaktır.

Eğer okuyucum derse ki:

— İnsanda yırtıcı ve ehli hayvan ahlâkı ile şeytan ve melek ahlâkı nasıl toplanabilir?..

Ona şöyle cevap veririm:

— Bu kitapta okuduğun gibi, insanın asıl ahlâkı melek ahlâkıdır. Diğer huylar arızî, sonradan insana bulaşmış, sevilmeyen ve makbul olmayan alışkanlıklardır. (2)

Buna ne ile hükmediyorsun diye sorulursa:

— İnsan melek ahlâkını diğer huylara meyletmeden tahsil ile emrolunmuştur diye cevap veririm. Ve yine derim ki:

— İnsan diğer hayvanlara ve şeytana göre şeksiz ve şüphesiz mahlûkatın en şerefli ve en faziletlisidir.

Bu fazilet ve yücelik insanın hakikatı yönündendir. Yoksa cesedi bakımından değildir. Nitekim Cenab-ı Hak, İsrâ sûresinin 70 nci âyetinde meâlen şöyle buyurmuştur.

— *İnanınız ki Adem oğullarına büyüklük verdik, onları karada, denizde binitlere (taşılara) bindirdik, güzel binitler verdik, onları yarattığımız şeylerin çoğuna gerçekten yücelttik (üstün yaptık).*

İnsanın fazilet ve yüceliği, çok yemesi ile de değildir. Eğer böyle olsaydı devenin ve filin daha faziletli ve yüce olması lâzım gelirdi. Zira bu hayvanlar hem çok yerler, hem de karınları insan karnından bir kaç kat daha büyüktür.

Keza insanın şeref ve fazileti, fazla cinsî münasebetle de değildir. Eğer böyle olsaydı Serçe kuşlarının ve horozların daha şerefli ve yüce olmaları icab ederdi.

Yine aynen insanın şeref ve yüceliği zalim, azametli ve gururlu olmasıyla da değildir. Eğer böyle olsaydı aslanın insandan daha yüce olması lâzım gelirdi. Keza hile ve desise ile de faziletli ve şerefli olunamaz. Eğer böyle olsaydı şeytanın herkesten daha şerefli olması lâzım gelirdi. Çünkü şeytan hilekârlık bakımından herkesten üstündür.

Netice olarak anlaşılmalıdır ki:

İnsanın fazilet ve yüceliği diğer canlılarla ölçülemez, insan diğer canlılara benzemez. İki şey vardır ki, bunlar bir noktada birleşince, onlardan

insan, kendine dost edindiği amel ve hareketleriyle bilinir. İnsanın kıymeti amel ve hareketleriyle ölçülür.

Meselâ At, «yük taşıma» özelliği ile Eşek ile umumî bir benzerliği vardır. Fakat Ât'ın «cihanda koşma» özelliği ise kendisine has hususî bir sıfattır. Yani At denince hatıra ilk gelen cihaddır. Zira bu hususa işaretle Cenab-ı Peygamber Efendimiz hadislerinde şöyle buyururlar:

— *Atların hayırlısı cihad için bağlanmış olanlarıdır.* (3)

At düşmana karşı cihada gitmekten aciz, olursa yük taşmadan aciz olmaz. O zaman da at; atlık mertebesinden eşeklik derecesine düşer. Atın Eşek durumuna düşmesi ise onun ölümü ve noksan oluşu demektir...

İşte insan da böyledir. Diğer hayvanların özelliklerinden; ilim, marifet, akıl, haya ve benzeri şeylerle hususiyet kazanmıştır. Zira sayılan hususlarda diğer hayvanların nasibi yoktur.

Şu halde insan, diğer canlılara verilmeyen bir takım kabiliyet ve kudretle hususî bir şeref ve yücelik sahibidir. Bu şeref ve yücelik ne yırtıcı hayvanlara, ve ne de şeytana verilmemiştir.

Binâenaleyh insan, yukarıda anlatılan güzel ahlâkı, iyi huyları kendi kendine terk eder, hile, hud'a, fitne, fesat, hased, kin garaz vesair çirkin yollara saparsa o insan tıpkı at misalinde olduğu gibi insanîyet derecesinden şeytan durumuna iner..

Diğer sıfatlar da hep anlatılanlar gibidir, ki biz bunlara «nefsi ve Allah Teâlâ'yı bilmek» adlı eserimizde yazdık.

(1) Elimdeki kaynaklarda bu metni bulamadım.

(2) Sigara içmek, kumar oynamak, hırsızlık etmek gibi.

(3) Elimdeki kaynaklarda bu manada metin bulamadım. Fakat Feyzül Kadir C. 3. S. 470, ve 4004 no'lu hadisde:

— «Atın hayırlısı harpte önde giden, burnu beyaz ve kendisinde cihad izi olan-
dır» manada bir metin bulabildim.

Muhterem Abonelerimize

Bazı abonelerimizin abonelikleri 30. sayıda bitmiş olduğu halde biz mecmua göndermeye devam ediyoruz. Şimdiye kadar dört adet mecmua gönderdik. Ancak üzüntü ile belirtelim ki, abonelerimizin ödediklerinden başka bir maddî dayanağı olmayan mecmuamıza şimdiye kadar bu abonelerimizden yeni bir ödeme yapılmadı. Ayrıca mecmua gönderilmemesi de istenilmedi. Anlaşıldığına göre muhterem abonelerimiz mecmuamızı terketmek istemiyorlar. O halde bizi, irsaliyeyi kesme mecburiyetinde bırakmadan borçlarını göndermelerini rica ederiz.

İSLÂM MEDENİYETİ

Edebiyat

Yunus Emre'nin Bütün Şiirleri Aruzla Yazılmıştır

Dr. Cahid ÖNEY

UNUS Emre, şiirimizin klâsik çağı evvelinde yaşamış, kendisinden sonra gelen dîvan şâirlerini ve halk edebiyatını az veya çok etkilemiş bir şâirimizdir. Hakkındaki neşriyatın, ne gaye ile olursa olsun son yıllarda artışı sevindiricidir. 1971 yılında :Cahit Öztelli 273, Muzaffer Civelek 77; 1972'de Burhan Toprak 115, Naci Kasım 340, Faruk K. Timurtaş 192, Sabahattin Eyüboğlu 154,

Hayri Selçuk 332, Ahmet Kabaklı 113; 1973'de: Abdülbâki Gölpınarlı 299 şiirle YUNUS EMRE isimli kitaplar neşretmişlerdir. Bu edebiyat bilginleri ve yazarlarımız, Yunus Emre'nin büyük ölçüde hece veznini ve pek az da arûzu kullandığını (Kasım'a göre 71, Timurtaş'a göre 60 kadar, Gölpınarlı'ya göre 40, Öztelli'ye göre 21 şiir arûzla ölçülüdür; Kabaklı'ya Selçuk'a göre şiirlerin çoğu hece vezniyle yazılmıştır; Toprak, Civelek ve yaptında Yunus Emre'yi kitapsız, tapınmasız, törensiz, kiblesiz diyerek alkışlayan Eyüboğlu vezin mevzûunu işlememişlerdir) belirtmişlerdir. Bu 9 müdekkikden Kasım ve Gölpınarlı (Öztelli, 9 arûz şiirini belirtmiş), arûz vezninde teşhîs ettikleri şiirleri birer birer gösterdiklerinden, eserleri, bu mevzûdaki araştırmalarda fayda sağlayacak mâhiyettedir.

Eserinin baskı târihi en yakın bulunan edebiyat âlimimizin neşrettiği 299 şiiri teker teker inceledik; istisnâsız arûzla yazılmış oldukları neticesine vardık. Hepsini arûzla yazılmış bu şiirlerin büyük kısmının hece vezninde addedilmesinin şüphesiz mantıkî, samimî sebepleri de vardır. Tafsilâtı ıleriye bırakarak kısaca belirtelim ki, dikkate alınmayan çeşitli zihaf unsurları bu intibâi uyandırmaktadır (Öztelli ve Timurtaş imâlelerden bahsetmişler, zihafı meskût geçmişlerdir).

